

ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΗΣ, Ἠθικά Νικομάχεια, Β 6.10-13·16, 1106b18-28·1106b36-1107a6

Α. ΔΙΔΑΓΜΕΝΟ

Οἶον καὶ φοβηθῆναι καὶ θαρρῆσαι καὶ ἐπιθυμῆσαι καὶ ὀργισθῆναι καὶ ἐλεῆσαι καὶ ὄλωσ ἡσθῆναι καὶ λυπηθῆναι ἔστι καὶ μᾶλλον καὶ ἥττον, καὶ ἀμφοτέρα οὐκ εὖ· τὸ δ' ὅτε δεῖ καὶ ἐφ' οἷς καὶ πρὸς οὓς καὶ οὗ ἔνεκα καὶ ὡς δεῖ, μέσον τε καὶ ἄριστον, ὑπερ ἔστι τῆς ἀρετῆς. Ὁμοίως δὲ καὶ περὶ τὰς πράξεις ἔστιν ὑπερβολὴ καὶ ἔλλειψις καὶ τὸ μέσον. Ἡ δ' ἀρετὴ περὶ πάθη καὶ πράξεις ἔστιν, ἐν οἷς ἡ μὲν ὑπερβολὴ ἀμαρτάνεται καὶ ψέγεται καὶ ἡ ἔλλειψις, τὸ δὲ μέσον ἐπαινεῖται καὶ κατορθοῦται· ταῦτα δ' ἄμφω τῆς ἀρετῆς. Μεσότης τις ἄρα ἔστιν ἡ ἀρετὴ, στοχαστικὴ γε οὖσα τοῦ μέσου. [...] Ἔστιν ἄρα ἡ ἀρετὴ ἕξις προαιρετικὴ, ἐν μεσότητι οὖσα τῇ πρὸς ἡμᾶς, ὠρισμένη λόγῳ καὶ ᾧ ἂν ὁ φρόνιμος ὀρίσειεν. Μεσότης δὲ δύο κακιῶν, τῆς μὲν καθ' ὑπερβολὴν τῆς δὲ καθ' ἔλλειψιν· καὶ ἔτι τῶ τὰς μὲν ἐλλείπειν τὰς δ' ὑπερβάλλειν τοῦ δέοντος ἐν τε τοῖς πάθεσι καὶ ἐν ταῖς πράξεσι, τὴν δ' ἀρετὴν τὸ μέσον καὶ εὐρίσκειν καὶ αἰρεῖσθαι.

ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ:

Α1. Α. Με βάση το αρχαίο κείμενο (αναφοράς) να χαρακτηρίσετε τις παρακάτω διατυπώσεις ως Σωστές ή Λανθασμένες με ένα Σ ή Λ αντίστοιχα. Να τεκμηριώσετε την επιλογή σας γράφοντας τη χαρακτηριστική φράση του αρχαίου κειμένου που την επιβεβαιώνει.

α) Η συναισθηματική συμπεριφορά του ανθρώπου χαρακτηρίζεται από ποσοτικές διαβαθμίσεις.

β) Η χρονική στιγμή εκδήλωσης ενός συναισθήματος είναι μία από τις παραμέτρους κατά τον Αριστοτέλη που πρέπει να λαμβάνουμε υπόψη κατά την αξιολόγηση των συναισθημάτων.

γ) Η ἀρετὴ ἐπιλέγεται ἐλεύθερα ἀπὸ τὸ άτομο καὶ ἐξαρτάται ἀπὸ τὴν ἐπίτευξί τῆς ἀντικειμενικῆς μεσότητος.

(Μονάδες 6)

Β. Να εντοπίσετε τους ὀρους τοῦ κειμένου στους οποίους ἀναφέρονται οἱ λέξεις: ἀμφοτέρα, ὑπερ, ἐν οἷς, ᾧ

Μονάδες 4

A2. Να εντοπίσετε τον ορισμό της αρετής, να αναφέρετε και να αναλύσετε το προσεχές γένος και την ειδοποιό διαφορά.

Μονάδες 10

A3. Ο Αριστοτέλης, θέλοντας να προβάλλει τη στάση που τηρείται απέναντι στην υπερβολή και την έλλειψη και το μέσο, χρησιμοποιεί τέσσερα τριτοπρόσωπα ρήματα (αμαρτάνεται, ψέγεται, επαινείται, κατορθούνται). Να σχολιάσετε την επιλογή της χρήσης των ρημάτων αυτών ως προς το ύφος και το νόημα.

Μονάδες 10

A4. Α. Να βρείτε στο κείμενο λέξεις ετυμολογικά συγγενείς με τις παρακάτω: βεληνεκές, αηδία, οντολογικός, άρμα, συμβασιούχος, συνηρημένος, φιλοφρόνηση

Β. α) Να επισημάνετε τις λέξεις του κειμένου που είναι ομόρριζες με την πρόθεση άμφι. β) Να δώσετε δυο σύνθετα επίθετα ή ουσιαστικά, στη νέα ελληνική, με πρώτο συνθετικό την πρόθεση άμφι και να σχηματίσετε μια πρόταση με το καθένα από αυτά.

Μονάδες 10

A5. Να κατατάξετε τα γεγονότα κατά χρονολογική σειρά:

Ο Αριστοτέλης...

1. Φτάνει στην Αθήνα το 367 π. Χ για να σπουδάσει στην Ακαδημία.
2. Αναλαμβάνει την αγωγή του Αλέξανδρου.
3. Γνωρίζει τον Πλάτωνα.
4. Διδάσκει στο Λύκειο.
5. Πηγαίνει στην Χαλκίδα.

Μονάδες 10

A6. Να συγκρίνετε τις απόψεις του Αριστοτέλη για την «μεσότητα» με τις απόψεις του Πλουτάρχου για την ίδια έννοια.

Το ήθος, τώρα, δημιουργεί την ορμή του πάθους. Χρειάζεται όμως τον λόγο για να την κρατήσει στα όρια του μέτρου και να την εμποδίσει να υπερβεί ή να υπολειφθεί της κατάλληλης στιγμής...Τούτο λοιπόν είναι το κατά φύση έργο του πρακτικού λόγου, να καταλύει και τις υπερβολές και τις ελλείψεις των παθών. Στις περιπτώσεις, δηλαδή, όπου από ασθένεια και αδυναμία ή από φόβο και δισταγμό η ορμή ενδίδει πολύ γρήγορα και απαρνιέται πρόωρα το καλό, εκεί εμφανίζεται ο πρακτικός λόγος για να υποκινήσει και να συδαιλίσει την ορμή· όπου, πάλι, η ορμή προχωρεί πέρα από τα κανονικά όρια, ρέοντας υπερβολική και άτακτη, εκεί ο πρακτικός λόγος αφαιρεί τη βιαιότητά της και την ελέγχει. Έτσι, περιορίζοντας την κίνηση των παθών, η λογική εμφυτεύει στο άλογο τις ηθικές αρετές, οι οποίες είναι το μεσαίο σημείο ανάμεσα έλλειψης και υπερβολής.

Πλούταρχος, Περί ηθικής αρετής, 444 b

Μονάδες 10

Β. ΑΔΙΔΑΚΤΟ: Ξενοφώντας Ίερον 4. 6 – 8

Ο Ιέρων του Ξενοφώντα είναι ένας διάλογος περί τυραννίας ανάμεσα στον ποιητή Σιμωνίδη και τον Σικελό δεσπότη Ιέρωνα για τη φύση και τις δυνατότητες του μονάρχη. Το κύριο αντικείμενο της συνομιλίας, δεν είναι η βελτίωση της τυραννικής κυβέρνησης αλλά η διαφορά ανάμεσα σε τυραννικό και ιδιωτικό βίο σε σχέση με τις ανθρώπινες χαρές και λύπες.

Εἰ δὲ σὺ οἶει, ὡς πλείω ἔχων τῶν ιδιωτῶν κτήματα ὁ τύραννος διὰ τοῦτο καὶ πλείω ἀπ' αὐτῶν εὐφραίνεται, οὐδὲ τοῦτο οὕτως ἔχει, ὡς Σιμωνίδη, ἀλλ' ὥσπερ οἱ ἀθληταί, οὐχ ὅταν ιδιωτῶν γένωνται κρείττονες, τοῦτο αὐτοὺς εὐφραίνει, ἀλλ' ὅταν τῶν ἀνταγωνιστῶν ἥττους, τοῦτ' αὐτοὺς ἀνιᾶ, οὕτω καὶ ὁ τύραννος οὐχ ὅταν τῶν ιδιωτῶν πλείω φαίνεται ἔχων τὸτ' εὐφραίνεται, ἀλλ' ὅταν ἐτέρων τυράννων ἐλάττω ἔχη, τοῦτῳ λυπεῖται. Τούτους γὰρ ἀνταγωνιστὰς ἡγεῖται αὐτῷ τοῦ πλοῦτου εἶναι. Οὐδέ γε θάπτον τι γίνεται τῷ τυράννῳ ἢ τῷ ιδιώτῃ ὧν ἐπιθυμεῖ. Ὁ μὲν γὰρ ιδιώτης οἰκίας ἢ ἀγροῦ ἢ οἰκέτου ἐπιθυμεῖ, ὁ δὲ τύραννος ἢ πόλεων ἢ χώρας πολλῆς ἢ λιμένων ἢ ἀκροπόλεων ἰσχυρῶν, ἃ ἐστὶ πολὺ χαλεπώτερα καὶ ἐπικινδυνότερα κατεργάσασθαι τῶν ιδιωτικῶν ἐπιθυμημάτων. Ἀλλὰ μέντοι καὶ πένητας ὄψει [οὐχ] οὕτως ὀλίγους τῶν ιδιωτῶν ὡς πολλοὺς τῶν τυράννων. Οὐ γὰρ τῷ ἀριθμῷ οὔτε τὰ πολλὰ κρίνεται οὔτε τὰ ὀλίγα, ἀλλὰ πρὸς τὰς χρήσεις· ὥστε τὰ μὲν ὑπερβάλλοντα τὰ ἱκανὰ πολλὰ ἐστὶ, τὰ δὲ τῶν ἱκανῶν ἐλλείποντα ὀλίγα. Τῷ οὖν τυράννῳ τὰ πολλαπλάσια ἥττον ἱκανὰ ἐστὶν εἰς τὰ ἀναγκαῖα δαπανήματα ἢ τῷ ιδιώτῃ. τοῖς μὲν γὰρ ιδιώταις ἕξεστι τὰς δαπάνας συντέμνειν εἰς τὰ καθ' ἡμέραν ὅπη βούλονται, τοῖς δὲ τυράννοις οὐκ ἐνδέχεται.

ΛΕΞΙΛΟΓΙΟ

- **κρείττονες** : ισχυρότεροι.
- **οἰκέτης** : ο οικιακός δούλος.
- **οἱ οἰκέται** : η ὅλη οικογένεια, τα γυναικόπαιδα.
- **κατεργάζομαι** : αποκτώ.
- **ἐπιθύμημα** : επιθυμία.

B1. Να γράψετε στο τετράδιό σας τη μετάφραση του παρακάτω αποσπάσματος: **Εἰ δὲ σὺ οἶει... τοῦτῳ λυπεῖται.**

Μονάδες 10

B2. Με βάση το αδίδακτο κείμενο, ποιες είναι οι επιθυμίες των τυράννων και ποιες των απλών πολιτών;

Μονάδες 10

B3.α) Εἰ δὲ σὺ οἶει, ὡς πλείω ἔχων [...] οὐδὲ τοῦτο οὕτως ἔχει, ὡς Σιμωνίδη, ἀλλ' ὥσπερ οἱ ἀθληταί, οὐχ ὅταν ιδιωτῶν γένωνται κρείττονες, τοῦτο αὐτοὺς εὐφραίνει, ἀλλ' ὅταν τῶν ἀνταγωνιστῶν ἥττους... Να γράψετε τους ἄλλους βαθμούς των επιθέτων συγκριτικού βαθμού του παραπάνω αποσπάσματος.

B3.β) ὄψει, γίνεται, ὑπερβάλλοντα, ἐλλείποντα. Να γράψετε το β' ενικό προστακτικής του αορίστου β.

Μονάδες 10

B4.α) τῶν ιδιωτῶν, ἐτέρων, οἰκέτου. Να αναγνωρίσετε τις παρακάτω γενικές του αδίδακτου κειμένου.

Μονάδες 3

B4.β) Να εντοπίσετε και να αναγνωρίσετε συντακτικά τα απαρέμματα του αδίδακτου κειμένου.

Μονάδες 3

B4.γ) ὥστε τὰ μὲν ὑπερβάλλοντα τὰ ἱκανὰ πολλά ἐστὶ, τὰ δὲ τῶν ἱκανῶν ἐλλείποντα ὀλίγα. **Να αναγνωρίσετε το εἶδος της πρότασης (μονάδα 1) και να κάνετε συντακτική αναγνώριση των υπογραμμισμένων ὀρων (μονάδες 3).**

Μονάδες 4

(Μονάδες 10)